

ALAIKÄINEN RIKOSOIKEUDENKÄYNNIN VASTAAJANA

Maallikkotuomareiden koulutuspäivä 16.9.2023

Nina Immonen, kät, erityisasiantuntija

[Det här fotot](#) av Okänd författare licensieras enligt [CC BY-NC](#)

Tuomioistuinvirasto
Domstolsverket

KUKA PUHUU LAPSEN PUOLESTA?

LAPSI

- **Kaikki alle 18 v**

LAPSI UHRINA

- Rikoksen uhri on asianomistaja. Lapseen kohdistuneessa rikoksessa vain hän itse on asianomistaja. Lapsi on se, jonka oikeushyvä on loukattu. Lapsi on se taho, jolla on *nimissään* oikeus vaatia rangaistusta tai korvauksia tapahtuneen johdosta.
- Eri asia on, että lapsen laillinen edustaja eli yleensä *huoltajat käyttävät lapsen puolesta puhevaltaa/rinnakkaispuhevaltaa*.

LAPSI VASTAAJANA

- Puhuu itse puolestaan
- Huoltajilla oikeus tietoon, lausumiseen

NUORI RIKOSOIKEUDENKÄYNNISSÄ ERI ROOLEISSA

- Asianomistaja
  - 0-17 v
  - Alle 15 v videotallenne tai oikeudessa, ellei kuulemisesta haittaa
  - Yli 15 v pääkäsittelyssä
- Vastaaja
  - 15 v < rikosoikeudellinen vastuu
  - runsaasti erityissääntelyä alaikäisen vastaajan osalta
- Todistaja
  - Alle 15 v voidaan kuulla oikeudessa, ellei haittaa lapselle
  - Yli 15 v pääkäsittelyssä

LAPSIYSTÄVÄLLINEN OIKEUS

Child-friendly justice is justice that is:

- accessible;
- age appropriate;
- speedy;
- diligent;
- adapted to and focused on the needs of the child;
- respecting the right to due process;
- respecting the right to participate in and to understand the proceedings;
- respecting the right to private and family life;
- respecting the right to integrity and dignity.

LAPSIYSTÄVÄLLINEN OIKEUS

Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168045f5a9>

- Ennen oik.käyntiä – aikana – jälkeen
- Kaikissa rooleissa
- Kaikissa juttutyypeissä
- Esimerkki näyttöarvosta: "70. The existence of less strict rules on giving evidence such as absence of the requirement for oath or other similar declarations, or other child-friendly procedural measures, **should not in itself diminish the value given to a child's testimony or evidence.**"

YLEISESTI LASTEN OIKEUKSISTA

- Lapsen oikeus osallisuuteen ja subjektiuteen
  - Lapsen näkökulma
  - Lapsen kuunteleminen: aikuiset arvioivat ja päättävät, mutta lapsen kuulemista ei saa laiminlyödä
- Lapsen oikeus tietoon kehitystään vastaavalla tavalla
- Lapsen oikeus yksityisyyteen ja perhe-elämän suojaan; esim. mahdollisimman normaali arki
- Lapsen oikeus turvaan ja tukitoimiin
- Lapsen oikeus vaitioloon ja hänen mielipiteensä kunnioittaminen
- Lapsen oikeus saada tietoa ymmärtämällään kielellä
- Lapsen oikeus oikeusjärjestelmän suojaan ja erityissäätely

ERITYISPIIRTEITÄ

Ikä, kehitystaso ja riippuvuus muista

- Haavoittuvuudesta puhuttaessa tarkoitetaan usein sellaisia ihmisryhmiä, joiden katsotaan olevan **riippuvuussuhteessa** tai muulla tavalla valta-asetelmaltaan heikossa tai alisteisessa asemassa.

Kognitiiviset taidot

Tämän on heijastuttava erityisesti siihen, **millä tavalla lasta kuullaan**

- Kysy järkevästi
- Älä kiertele
- Kuuntele, käytä samoja sanoja
- Puhu nimillä ja muutenkin suoraan ja konkreettisesti
- Ole rehellinen
- Älä asettele sanoja, älä johdattele mutta asian äärelle saa kyllä kuultavan taluttaa; saa pyrkiä ymmärtämään, saa ja pitää tarkistaa
- Kysy avoimia kysymyksiä! Mitä sitten tapahtui, mitä x teki, mitä y teki,
- Hyväksy se, että lapsen kerronta ja ajantaju on erilainen kuin aikuisen

SE MIKÄ NUORELLE ON TOTTA – HÄTÄ JA HUOLI

Mitä nyt tapahtuu?	Ketkä kaikki tietävät?	Mitä minulle käy?	Mitä minun perheelleni käy?
Tämä on minun vikani!	Haluan, että kaikki on kuten ennen	Ei minusta niin väliä ole	Mitähän ne koulussa ajattelee?
Onko äiti vihainen kun tämä maksaa niin paljon?	En oikein ymmärrä ..	Kuinka kauan tämä kaikki kestää?	En halua ajatella koko asiaa enää yhtään sekuntia!

RIKOSOIKEUDENKÄYNTI KUN VASTAAJANA ALLE 18 V

- Alle 15-vuotiaan tekemiä rikoksia ei selvitetä oikeudessa eikä niistä määrätä rangaistusta, mutta ne voivat johtaa muihin seuraamuksiin, kuten lastensuojelutoimenpiteisiin. <https://poliisi.fi/nuori-rikoksen-tekija>
- **Kiireellinen käsittely:** pääkäsittely 30 pv sisällä syytteen vireilletulosta, ellei sakkojuttu
- **Oikeus puolustajaan**, ellei ilmeisen tarpeetonta
- Oikeudelle toimitetaan nuoresta tehty selvitys – olosuhteet, perhesuhteet, elämäntilanne, erityiset huolet ja riskitekijät, sos.viranom. suuntaa-antava kannanotto seuraamuksen laadusta
- Lain mukaan oikeuskäsittely voi tapahtua **ilman** että **mediaa tai yleisöä** päästetään kuuntelemaan, jos alle 18-vuotias on syytteessä rikoksesta ja suljettu käsittely ei olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä etua.

SEURAAMUKSET

- Rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttimiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen.
- Lain mukaan rangaistus, joka määrätään 15–17-vuotiaana rikoksen tehneelle, voi olla pituudeltaan enintään 3/4 siitä, mitä aikuiselle tuomittaisiin.

VANKEUS JA VALVONTA

- Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta **ei** saa tuomita **ehdottomaan vankeusrangaistukseen**, elleivät painavat syyt sitä vaadi. Lähinnä henkirikos, törkeä ryöstö, törkeä huume.
- **Ehdollisesta** vankeusrangaistuksesta jää merkintä rikosrekisteriin. Ehdollinen vankeusrangaistus voidaan kuitenkin määrätä täytäntöönpantavaksi, jos nuori syyllistyy koeajan kuluessa uudestaan rikokseen.
- Rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan tuomita **ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan** 15 kuukaudeksi. Valvontaan määrätään, jos sen katsotaan edistävän tekijän sosiaalista selviytymistä ja ehkäisevän uusia rikoksia. Valvonta merkitsee sitä, että nuori osallistuu valvontatapaamisiin ja valvontaan kuuluviin tehtäviin ja ohjelmiin, joita voi olla kuukaudessa enintään 12 tuntia.

NUORISORANGAISTUS

- Nuorisorangaistukseen voidaan tuomita 15–17-vuotiaana rikokseen syyllistynyt nuori, jos sakko katsotaan riittämättömäksi ja ehdoton vankeus liian ankaraksi rangaistukseksi. Tuomioistuin voi tuomita nuorisorangaistusta neljästä kuukaudesta yhteen vuoteen.
- Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon kuuluvia tilaisuuksia, joihin nuori on velvollinen osallistumaan, saa viikoittain olla enintään 8 tuntia. Nuorisorangaistus koostuu valvonnasta, sosiaalista toimintakykyä edistävistä tehtävistä ja ohjelmista sekä työelämään että työhön perehtymisestä. Nuorisorangaistuksen yhteydessä käsitellään suunnitelman mukaisesti erilaisia teemoja keskusteluiden, tehtävien ja harjoitusten avulla. Työskentely tukee nuoren muutospyrkimyksiä. Rangaistukseen voi sisältyä yhteistyötä sekä läheisten että eri viranomaisten kanssa.

RANGAISTUKSEEN TUOMITSEMATTA JÄTTÄMINEN

- Oikeudessa käsitelty rikosasia voi myös päättyä siihen, että tuomari jättää nuoren kokonaan ilman rangaistusta, jos hän katsoo, että teko on johtunut ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta.

SELVITYS NUOREN TILANTEESTA

- Oikeudelle hankitaan käyttöön selvitys nuoren rikoksesta epäillyn tilanteesta. Näin tuomari saa tietoja nuoren elämäntilanteesta ja pystyy paremmin harkitsemaan oikeudenmukaista rangaistusta. Tarkoitus ei ole ainoastaan rangaista, vaan myös pyrkiä katkaisemaan ajautuminen rikollisuuteen.
- Selvitys tehdään yleensä yhteistyössä nuoren, huoltajan ja sosiaaliviranomaisen kanssa. Selvityksessä kartoitetaan ja tuodaan esiin ne tiedot, joita saadaan tapaamisissa, nuoren haastattelussa, huoltajan kuulemisessa ja eri viranomaisilta.

RIKOSREKISTERI

- Vankeusrangaistuksesta ja nuorisorangaistuksesta tulee merkintä rikosrekisteriin.
- Merkintä rikosrekisterissä tai poliisin tietojärjestelmässä saattaa estää pääsyn esimerkiksi joihinkin opiskelu- tai työpaikkoihin.
- Tiedot poistuvat rekisteristä riippuen rangaistuksen laadusta ja sen pituudesta, kuitenkin aikaisintaan 5 vuoden kulutta. Sakkorangaistuksesta ei jää merkintää rikosrekisteriin, mutta se näkyy poliisiasiain tietojärjestelmässä.

VAHINGOJEN KORVAAMINEN

- Vahingonkorvausvelvollisuus ei riipu siitä, onko rikoksentekijä tuomittu rangaistukseen. Tekijä joutuu aina korvaamaan rikoksella aiheuttamansa vahingon. Tämä koskee myös alle 15-vuotiaita.
- Vahingonkorvausvelvollisuutta voidaan kuitenkin sovitella, jos olosuhteet ovat sellaiset, että täyden korvauksen määrääminen alaikäisen lapsen maksettavaksi olisi kohtuutonta.